

УДК 582.536.21.044

ВИДОВИЙ СКЛАД І ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ СТАФІЛІНІД (COLEOPTERA, STAPHYLINIDAE) ЗАПЛАВНИХ ДУБОВИХ ЛІСІВ ПЕРЕДКАРПАТТЯ

Д.С. Храпов

Видовий склад і динаміка чисельності стафілінід (Coleoptera, Staphylinidae) заплавних дубових лісів Передкарпаття. – Д.С. Храпов. – На дослідженій території було обліковано 746 екз. стафілінід. Ідентифіковано 24 види, що належать до 18 родів. Досліджено сезонну динаміку жуків-стафілінід (Coleoptera, Staphylinidae). На пробній площі виділено 3 домінуючі види. *Philonthus decorus* Grav. – 62,2%, *Ocyrus similis* F. – 11,93% та *Staphylinus erythropterus* L. – 9,25%. Відсоток інших видів становить у суммі 16,62%.

Ключові слова: Staphylinidae, чисельність, лісові масиви.

Адреса: Львівський національний університет ім. І. Франка, вул. Університетська, 1, Львів, 79002, Україна.

The quantity dynamics and specie content of Rove Beetles (Coleoptera, Staphylinidae) in moist oaken forests of Precarpathian. – D.S. Храпов. – On the observed area we have found 746 specimens of rove beetles. Among them we have identified 24 different species that belong to 18 tribes. We have investigated dynamics of seasonal quantity of rove bugs (Coleoptera, Staphylinidae). On investigated territory we have identified three dominant species: *Philonthus decorus* Grav. – 62,2%, *Ocyrus similis* F. – 11,93% and *Staphylinus erythropterus* L. – 9,25%. Other species – 16,62%.

Key words: Staphylinidae, number, forests.

Adress: Lvivskyj National University, Universitetska str., 1, Lviv, 79002, Ukraine.

Фауна стафілінід (Coleoptera, Staphylinidae) Передкарпаття вивчена недостатньо. Повідомлення, що стосувалися б фауни стафілінід регіону містяться в роботах М. Ломницького (Łomnicki, 1867, 1868, 1870, 1875), М. Новицького (Nowicki, 1864), М. Рибінського (Rybiński, 1903). Проте у цих роботах досліджувалась лише фауна стафілінід. Роботи ці констатують лише видовий склад стафілінід досліджених територій. Дослідження структури, сезонної динаміки угруповань не проводилися.

Головною метою роботи було встановлення видового складу стафілінідофауни дослідженої території, а також дослідження сезонної динаміки стафілінід на прикладі видів - домінуєнтів.

Фізико-географічна характеристика району досліджень

Передкарпатська височинна фізико-географічна область – передгірна природна область карпатської гірської країни в межах Львівської, Івано - Франківської, та Чернівецької областей. Простягається вздовж зовнішніх Карпат з пн.-зх. на пд.-сх. смугою завширшки 40 км. і завдовжки до 30 км. Це височина з висотою від 200 до 700 м. У структурних низькогір'ях – до 870 м. У геоструктурному відношенні вона пов'язана з Передкарпатським прогином. Недалеко від русла

Дністра проходить межа між Східноєвропейською платформою та Зовнішньою зоною Передкарпатського прогину. Саме на межі території прогину, яка інтенсивно занурювалася, та слабкого, ледве помітного опускання виник і поступово розвинувся крайовий платформений прогин.

Передкарпатський прогин поділяють на дві зони – Зовнішню та Внутрішню. Перша із них має платформенну будову.

У цілому Передкарпатський крайовий прогин почав формуватися після загального підняття Карпат наприкінці палеогену (близько 24 млн. років). Ця досить широка, однак до південного сходу значно звужена смуга є зоною тривалого та глибокого прогинання області, розташованої між Карпатами та Східноєвропейською платформою.

Для даної області характерні розчленований ерозійний рельєф, помірно теплий та вологий клімат. Видовжені межиріччя чергуються з широкими терасовими долинами та улоговинами. В ландшафтній структурі передкарпатської височинної фізико-географічної області переважають передгірні акумулятивно – денудаційні плоскі височини і річкові долини з дерново – підзолистими, дерновими, опідзоленими та лучними ґрунтами і широколистяними (дуб, бук, граб, клен) і хвойними (ялина) лісами та луками. Основні ландшафтні місцевості області: заплавні (заплави Дністра та його приток, Стрию, Свічі, Бистриці - Надвірнянської, Бистриці – Солотвинської та ін.) низькоте-

расні з різними травнозлаковими луками на дернових опідзолених ґрунтах; високотерасні з хвойно – широколистяними лісами на дерново – середньопідзолистих поверхнево-оглеєних ґрунтах; горбисто – пасмових ерозійно – зсувних межиріч з сірими лісовими та дерново – підзолистими ґрунтами, вкриті дубовими і дубово грабовими лісами; структурних низькогір'їв з ялиново буковими лісами на буроземах.

Матеріал і методика досліджень

Дослідження проводились на пробній площі, що була розміщена в ок. с. Більче, Стрийського району, Львівської області, у заплавах ріки Дністер. Пастки встановлено у грабово- дубовому лісі віком 50-80 років, у вологій, рівнинній частині лісу.

Було встановлено 10 ґрунтових пасток у лінію, на відстані 10 метрів одна від одної. Дослідження проводились з 14.04 до 20.10.2005. Було виявлено 746 екз. представників родини стафілініди. Пастками слугували стандартні скляні банки об'ємом 0,5 л, котрі на одну третину заповнювалися фіксатором – 4%-ним розчином формаліну. Матеріал з пасток вибирався 1 раз на місяць. Загальне число стафілінід, що потрапили до ґрунтових пасток на дослідженій території становить 746 екземплярів.

Верифікація визначень проводилась у лабораторії ентомології Державного природознавчого музею НАН України (Львів), та на кафедрі ентомології Ужгородського національного університету (к.б.н., доц. О. Ю. Мателешко)

Огляд фауни стафілінід дослідженої території

На підставі зібраного матеріалу ідентифіковано 24 види стафілінід з 18 родів, які наведені нижче.

***Omalium oxyacanthae* Gravenhorst, 1806** Підгниючими рослинними рештками, мохом, у грибах (Кіршенблат, 1965).

***Latrimaemum unicolor* (Marsham, 1802)** У лісах під мокрим опалим листям, під мохом, у грибах (Кіршенблат, 1965).

***Lesta punctata* Erichson, 1839** Переважно у лісах під каменями та мохом (Кіршенблат, 1965).

***Anthophagus caraboides* (Linnaeus, 1758)** На квітах та листях кущів (Кіршенблат, 1965).

***Rugilus rufipes* Germar, 1863** Європа. У підстилці та під мохом. Звичайний. (Łomnicki, 1890).

***Lathrobium picipes* Erichson, 1840** Трапляється у підстилці, під каменями (Freude, Harde, Lohse, 1964)

***Xantholinus tricolor* (Fabricius, 1787)** Європа. Трапляється у підстилці, під каменями та під поваленими деревами, переважно у гірських лісах. (Łomnicki, 1890).

***Othius myrmecophilus* Kiesenwetter, 1843** Європа, Кавказ. Типовий представник листяних, мішаних та хвойних лісів (Szujewski, 1976).

***Othius punctulatus* (Goeze, 1777)** Транспалеарктичний. Трапляється у підстилці. (Гребенніков, 2002).

***Neobisnius prolixus* (Erichson, 1840)** Європа. У підстилці (Szujewski, 1980).

***Neobisnius villosulus* (Stephens, 1831)** По берегам водойм під гниючими рослинними рештками (Кіршенблат, 1965).

***Philonthus decorus* (Gravenhorst, 1802)** Північна та Центральна Європа. У лісі в підстилці, та під мохом. (Łomnicki, 1890).

***Ocupus compressus* (Marsham, 1802)** Центральна Європа. У підстилці (Smetana, 1956).

***Ocupus melanarius* (Heer, 1839)** Європейсько-середземноморський. У підстилці, та біля води (Гребенніков, 2002).

***Ocupus similis* (Fabricius, 1792)** Європа. Переважно трапляється під каменями (Szujewski, 1980).

***Staphylinus erythropterus* Linnaeus, 1758** Північна та Центральна Європа. Трапляється у відкритих вологих біотопах, на городах, у рослинних рештках. Хижак, що харчується личинками жуків родини ковалики (*Elateridae*). На відкритих місцях, часто трапляється у ґрунтових пастках. (Szujewski, 1980).

***Staphylinus stercorarius* Oliver, 1795** Європа, Кавказ. Зустрічається на сухих ділянках. Харчується переважно дрібними безхребетними, часто мурашками. (Szujewski, 1980).

***Quedius fuliginosus* (Gravenhorst, 1802)** Європа. Трапляється у підстилці, під каменями у рівнинах та гірських лісах. (Łomnicki, 1890).

***Habrocerus capillaricornis* (Gravenhorst, 1806)** Європа. Трапляється у підстилці на рівнинах. Рідкісний. (Łomnicki, 1890).

***Mycetoporus splendidus* (Gravenhorst, 1806)** Європа. У лісах під мохом, та поваленими деревами. Рідкісний. (Łomnicki, 1890).

***Bryocharis formosus* (Gravenhorst, 1806)** Центральна Європа. Трапляється у підстилці. (Łomnicki, 1890)

***Bryocharis inclinans* (Gravenhorst, 1806)** Європа. В грибах (Freude, Harde, Lohse, 1964)

***Tachinus rufipes* De Geer, 1774** Європа. У відходах, грибах, та інших органічних рештках. Звичайний. (Łomnicki, 1890).

***Ilyobates nigricollis* (Paykull, 1800)** В лісах під мохом та іншими органічними рештками (Кіршенблат, 1965).

Структура домінування стафілінід

На основі одержаних нами результатів вивчалась сезонна динаміка жуків-стафілінід (Coleoptera, Staphylinidae). На підставі зібраного матеріа-

лу виділено 3 домінантних види: *Philonthus decorus* (Grav.) – 62,2%, *Oscypus similis* (F.) – 11,93% та *Staphylinus erythropterus* L. – 9,25%. Відсоток інших видів становив у суммі 16,62% (рис. 1).

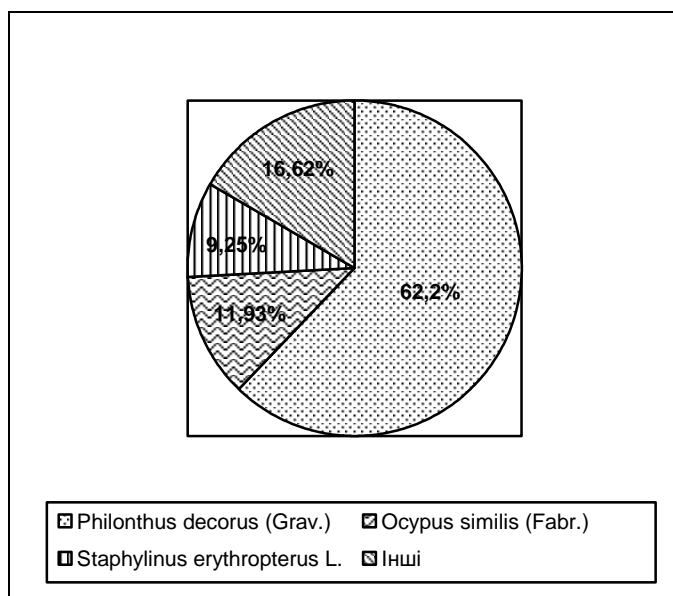

Рис. 1 Структура домінування дослідженого угруповання стафілінід.

Уловистість представників родини Staphylinidae на пробній площі у період з 14.04 по 15.05 становила 158 екз., з 15.05 по 15.06 – 265 екз., з 15.06 по 5.07 – 203 екз., з 5.07 по 5.08 – 23 екз., з 5.08 по 2.09 – 71 екз., з 2.09 по 25.09 – 1 екз., а з 25.09 по 20.10 – 25 екз. (табл. 1).

Найбільше число представників родини Staphylinidae, що потрапили до ґрунтових пасток протягом 2005 року припадає на 15.05 – 15.06 і дорівнює 265 екз., найменш чисельний по уловистості стафілінід період припадає на 2.09 – 25.09. У цей період виявлено всього 1 екз. стафілінід.

На пробній площі проводились також дослідження сезонної динаміки стафілінідофауни на прикладі домінантних видів *Philonthus decorus* (Grav.), *Oscypus similis* (F.), *Staphylinus erythropterus* L.

Протягом усього сезону обліковано 464 екз. *Philonthus decorus* (Grav.), що складає 62,2% від загальної маси стафілінідофауни цієї території. Максимальна чисельність особин виду спостерігалася у період з 15.06 по 5.07.2005 р. Вона становить 161 екз. Мінімальна чисельність спостеріга-

лася в період з 2.09 по 25.09.2005 р. Вона становила 1 екз.

Протягом усього сезону обліковано 89 екз. *Oscypus similis* (F.), що складає 11,93% від загальної маси стафілінідофауни цієї території. На дослідженій території максимальна чисельність особин виду спостерігалася у період з 14.04 по 15.05.2005 р. Вона становить 38 екз. Мінімальна чисельність спостерігалася в період з 5.07 по 5.08.2005 р. Вона становила 1 екз. У період з 2.09 по 25.09.2005 р. не було виявлено жодного представника цього виду.

Протягом усього сезону обліковано 69 екз. *Staphylinus erythropterus* L., що складає 9,25% від загальної маси стафілінідофауни цієї території. На досліджених територіях максимальна чисельність особин виду спостерігалася у період з 15.05 по 15.06.2005 р. Вона становить 38 екз. Мінімальна чисельність спостерігалася в період з 5.08 по 2.09.2005 р. Вона становила 4 екз. У період з 5.07 по 5.08., 2.09 по 25.09., та з 25.09 по 20.10.2005 р. не було виявлено жодного представника цього виду.

Таблиця 1. Уловистість стафілінід протягом року на дослідженій території

№	Вид	14.04-15.05	15.05-15.06	15.06-5.07	5.07-5.08	5.08-2.09	2.09-25.09	25.09-20.10	Всього	
									екз.	%
1	<i>Omalium oxyacanthae</i> Grav.	2	4	0	0	0	0	0	6	0,80
2	<i>Latrimaeum unicolor</i> (Marsh.)	1	0	0	0	0	0	0	1	0,13
3	<i>Lesta punctata</i> Er.	0	0	0	0	0	0	5	5	0,67
4	<i>Anthophagus caraboides</i> (L.)	0	0	1	0	0	0	0	1	0,13
5	<i>Rugilus rufipes</i> Germ.	1	2	0	0	1	0	0	4	0,54
6	<i>Lathrobium</i> sp.	1	1	0	0	0	0	0	2	0,27
7	<i>Xantholinus tricolor</i> (F.)	0	2	1	1	0	0	0	4	0,54
8	<i>Othius myrmecophilus</i> Kiesw.	0	1	0	0	0	0	1	2	0,27
9	<i>Othius punctulatus</i> (Gz.)	7	32	8	0	0	0	2	49	6,57
10	<i>Neobisnius villosulus</i> (Steph.)	0	0	0	0	1	0	0	1	0,13
11	<i>Neobisnius</i> sp.	0	0	0	0	1	0	0	1	0,13
12	<i>Philonthus decorus</i> (Grav.)	97	150	161	21	31	1	3	464	62,20
13	<i>Ocypus compressus</i> (Marsh.)	0	0	0	0	6	0	0	6	0,80
14	<i>Ocypus melanarius</i> (Heer)	1	1	1	0	1	0	0	4	0,54
15	<i>Ocypus similis</i> (Fabr.)	38	21	2	1	25	0	2	89	11,93
16	<i>Staphylinus erythropterus</i> L.	7	38	20	0	4	0	0	69	9,25
17	<i>Staphylinus stercorarius</i> Oliv.	0	0	2	0	0	0	0	2	0,27
18	<i>Quedius fuliginosus</i> (Grav.)	1	6	2	0	0	0	1	10	1,34
19	<i>Habrocerus capillaricornis</i> (Grav.)	0	1	0	0	0	0	0	1	0,13
20	<i>Mycetoporus splendidus</i> (Grav.)	1	0	0	0	0	0	0	1	0,13
21	<i>Byocharis formosus</i> (Grav.)	0	3	2	0	0	0	0	5	0,67
22	<i>Byocharis inclinans</i> (Grav.)	0	0	1	0	0	0	0	1	0,13
23	<i>Tachinus rufipes</i> De Geer	0	1	1	0	0	0	0	2	0,27
24	<i>Pyobates nigricollis</i> (Payk.)	1	2	1	0	1	0	11	16	2,14
Всього екземплярів:		158	265	203	23	71	1	25	746	100

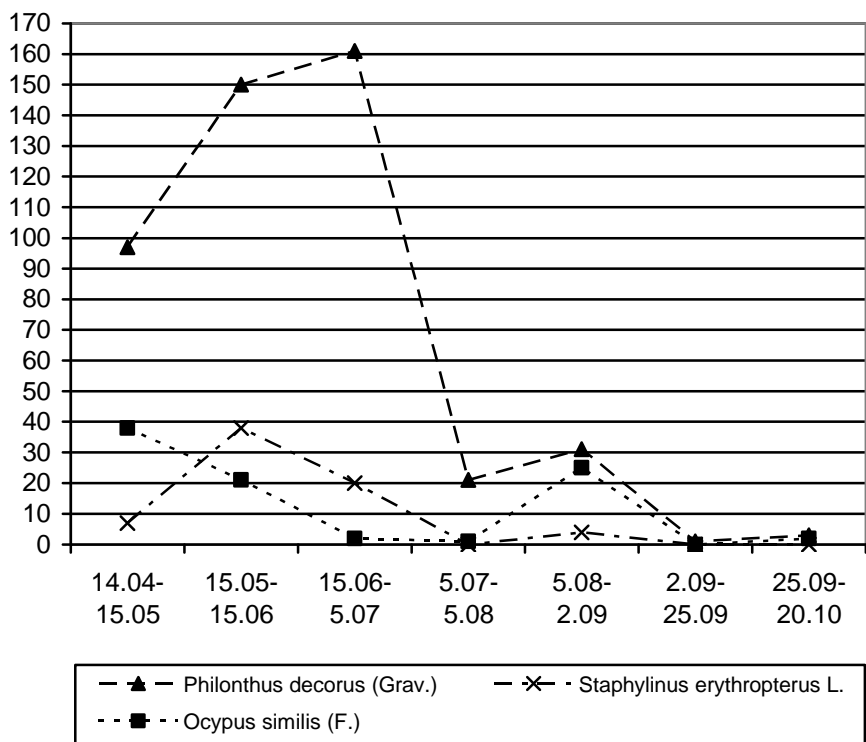

Рис. 2 Динаміка уловистості *Philonthus decorus* (Grav.), *Ocypus similis* (F.), *Staphylinus erythropterus* L. протягом року на дослідженій території.

Висновки

На дослідженій території виявлено 24 види стафілінід із 18 родів.

На дослідженій території виділено 3 домінуючих види. *Philonthus decorus* (Grav.) – 62,2%, *Ocupus similis* (F.) – 11,93% та *Staphylinus erythropterus* L. – 9,25%. Відсоток інших видів становить у суммі 16,62%.

Нами досліджено сезонну динаміку стафілінід на прикладі *Philonthus decorus* (Grav.), *Ocupus similis* (F.), *Staphylinus erythropterus* L. На даній території для *Philonthus decorus* (Grav.) відмічений один пік чисельності що припадає на період з 15.06 по 5.07. і становить 161 екз., для *Ocupus similis* (F.) він припадає на період з 14.04 по 15.05. і становить 38 екз., а для *Staphylinus erythropterus* L. він припадає на період з 15.05 по 15.06. і становить 38 екз.

1. Гребенников К. Аннотированный список стафилинид (Coleoptera, Staphylinidae) Нижнего Поволжья. – 2002. (www.zin.ru/Animalia/Coleoptera/rus/Grebennikov.htm).
2. Львівська область. Атлас. – Москва: Головне управління геодезії і картографії при Раді міністрів СРСР, 1989. – 41 с.
3. Киршенблат Я. Д. Семейство Staphylinidae / в кн.: Определитель насекомых Европейской части СССР. Жесткокрылые и веерокрылые. – Москва-Ленинград: Наука, 1965. – 2. – 666с.
4. Пашенко В. Г., Лещух Р. Й., Смішко Р. М. Геологічна практика на Поділлі і в Українських Карпатах: Навч.-метод. посібн. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – С. 88-91.
5. Різун В. Б., Філик Р. А. Методика і досвід інвентаризації наземної мезофауни природного заповідника “Розточчя” // Природа Розточчя. – Івано-Франківськ: ПЗ “Розточчя”, 1999. – вип 1. - С. 163 – 168.
6. Філик Р. А., Різун В. Б. Ентомокомплекси різних типів лісу і їх значення у функціонуванні лісових екосистем // Науковий вісник УкрДПТУ. – 2000. – Вип. 10.2. – С. 95-105.
7. Burakowski В. Katalog Fauny Polski. Część XXIII, Chrzaszczce (Coleoptera), Kusakowate – Staphylinidae– Warszawa: Instytut zoologii PAN, 1980. – 7, cz. 2. – 247 p
8. Freude H., Harde K. W., Lohse G.A. Die Käfer Mitteleuropas. Staphylinidae 1 (Micropeplinae bis Tachyporinae). – Krefeld: Goecke & Evers Verlag, 1964. – 264 p.
9. Łomnicki M. Przyczynek do fauny chrząszczów galicyjskich. // Sprawozdanie komisji Fizyograficznej. –Lwów, 1867. – 1. – S. 39-45.
10. Łomnicki M. Wycieczka na Czarnogórę // Sprawozdanie komisji Fizyograficznej. –Kraków, 1868. – 2. – S. 132-151.
11. Łomnicki M. Zapiski z wycieczki podolskiej odbytej w roku 1869 pomiędzy Seretem, Zbruczem a Dniestrem // Sprawozdanie komisji Fizyograficznej. –Kraków, 1870 – 4. – S. 41-85.
12. Łomnicki M. Chrzaszczce zebrane w okolicy Stanisławowa // Sprawozdanie komisji Fizyograficznej. –Lwów, 1875. – 9. – S. 154-182.
13. Lucht W.H. Die Käfer Mitteleuropas. – Goecke & Evers Verlag, Krefeld, 1987. – P. 107-108.
14. Nowicki M. Przyczynek do owadniczej fauny Galicyi. – Krakow, 1864. – S. 3-12.
15. Reitter E. Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. – Studgart, – 1909. – 2. – P. 30-31
16. Rybiński M. Wykaz chrząszczów zebranych na Podolu galicyjskiem przy szlaku kolejowym Złoczów – Podwołoczyska w latach 1884-1890 // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1903. – 37. – S. 57-175.
17. Smetana A. Drabčikoviti – Staphylinidae. I. Staphylininae // Fauna ČSR. – Praha, 1958. – S. 279-303.

Отримано: 20 січня 2007 р.

Прийнято до друку: 1 лютого 2007 р.